Winst voor iedereen

Duurzame tewerkstelling in de sociale economie

In 2005 was maar liefst 70% van de niet-werkende werkzoekenden in Vlaanderen laaggeschoold, langer dan één jaar werkloos of arbeidsgehandicapt. Velen onder hen zijn duidelijk beperkt in hun kansen op het vinden van een job. De sociale economie, die zich niet in eerste instantie op winst richt maar ook sociale en ecologische doelstellingen nastreeft, tracht daar via gesubsidieerde jobs iets aan te doen. Het gaat van banen in de kringloopwinkels, de gemeentelijke groendienst of de kinderopvang tot thuishulp voor gezinnen en bejaarden en puur economische activiteiten zoals textiel- en metaalverwerking. Stuk voor stuk activiteiten die tegemoetkomen aan onvervulde maatschappelijke noden of die anders zouden verdwijnen omdat ze te duur zijn. De sociale economie is aan een steile opmars bezig en werkt alsmaar professioneler.

Deze topic schetst een algemeen beeld van de sector en focust in het bijzonder op de belangrijke rol die de VDAB er vervult in de toeleiding, begeleiding en opvolging van werklozen. Ook wordt de algemene visie van de dienst geschetst op het belang en de toekomst van dit steeds meer onmisbare sociale vangnet.

Het instrumentarium van de sociale economie tracht de groeiende groep afhakers alsnog te bereiken. Mensen die niet meer mee kunnen of willen en in een wankele toestand van levenslange uitkeringsafhankelijkheid dreigen terecht te komen. Investeren in het opnieuw zinvol aan de slag krijgen van deze soms hardnekkig langdurig, laaggeschoolde werklozen is maatschappelijk erg belangrijk. Wanneer de aandacht voor die moeilijk te bereiken doelgroep verslapt, kost dit de gemeenschap enkel meer geld en valt de menselijke averij niet meer te becijferen.

Maar de sociale economie is niet enkel een vangnet voor wie elders niet terecht kan, het kan ook een trampoline zijn voor doorstroming naar een job in het gewone arbeidscircuit. Dit is niet steeds een doelstelling op zich, sommige werknemers kunnen nu eenmaal geen reguliere job aan maar tonen wel graag hun economisch en maatschappelijk nut. Met hun beperkte capaciteiten wordt in de sociale economie-onderneming rekening gehouden.

Steeds meer mensen, maar ook de overheid, geraken overtuigd van de sociale meerwaarde van deze sector. Het aantal werknemers en bedrijven is sterk toegenomen. Er zijn ondertussen meer dan 300 sociale economie-ondernemingen en beschutte werkplaatsen[1] in Vlaanderen, goed voor ongeveer 20.000 tewerkstellingsplaatsen. Het Vlaamse budget verviervoudigde de jongste jaren, van 12,8 miljoen euro in 1999 tot 52 miljoen euro in 2005. Maar volgens de Vlaamse minister van Sociale Economie, Kathleen Van Brempt, is het hoogtepunt nog niet bereikt. De financiële middelen zullen de komende jaren blijven groeien, er worden nog vele extra jobs gecreëerd.

De VDAB kreeg, in de beheersovereenkomst met de Vlaamse regering, expliciet de opdracht een sluitende begeleidingsaanpak uit te bouwen voor alle werkzoekenden in Vlaanderen, zowel de kortdurige als langdurige. Bovendien moeten een aantal kansengroepen[2], in een streven naar evenredige participatie op de arbeidsmarkt, op termijn oververtegenwoordigd zijn in de trajectwerking.

Samengaand met de verwachte forse uitbreiding van het aantal plaatsen in de sociale economie, zullen de VDAB en partners dus nog meer werkzoekenden die niet direct of moeilijk bemiddelbaar zijn naar het gewone arbeidscircuit, aangepaste arbeid op maat kunnen en moeten bieden.

Om dit te verwezenlijken is een goede structurele samenwerking met de sociale economie-sector uiteraard van groot belang.

Voor vele werkzoekenden is de sociale economie de laatste reddingsboei.

[1] Vanaf april 2006 vallen de beschutte werkplaatsen officieel onder de bevoegdheid van de minister van sociale economie

[2] Allochtonen, arbeidsgehandicapten, laaggeschoolden en ouderen

Maatschappelijke meerwaarden

De definitie die in Vlaanderen steeds meer als dé definitie van sociale economie wordt gehanteerd is die van het Vlaams Overlegplatform voor de Sociale Economie (VOSEC):

> "De sociale economie bestaat uit een verscheidenheid van bedrijven en initiatieven die in hun doelstellingen de realisatie van bepaalde maatschappelijke meerwaarden vooropstellen en hierbij de volgende basisprincipes respecteren: voorrang van arbeid op kapitaal, democratische besluitvorming, maatschappelijke inbedding, transparantie, kwaliteit en duurzaamheid. Bijzondere aandacht gaat ook naar de kwaliteit van de interne en externe relaties. Zij brengen goederen en diensten op de markt en zetten hun middelen economisch efficiënt in met de bedoeling continuïteit en rentabiliteit te verzekeren."

Kort samengevat: in de sociale economie wordt gezocht naar **de juiste balans tussen economische, sociale en ecologische waarden.**

De overheid heeft lange tijd de sociale economie vooral als generator van arbeidsplaatsen en herinschakeling naar voor geschoven. Die focus op tewerkstelling heeft er sterk toe bijgedragen dat het concept sociale economie werd herleid tot initiatieven die louter de inschakeling van laaggeschoolden beogen. Maar sociale economie is dus duidelijk meer dan louter inschakelen.

Op 4 juli 2000 ondertekenden de federale overheid, de gewesten en de Duitstalige gemeenschap een historisch samenwerkingsakkoord betreffende de sociale economie. Via dat akkoord worden middelen vrijgemaakt voor nieuwe initiatieven en beleidsuitbreidingen op het vlak van de sociale economie.

Op basis van dit samenwerkingsverband lanceerde de Vlaamse regering op 8 september 2000 het Besluit houdende een impuls- en ondersteuningsprogramma van de meerwaardeneconomie . De term meerwaardeneconomie[3] refereert in feite naar het gedachtengoed van de sociale economie en is dus een economie waarbij maatschappelijke meerwaarden op economisch, sociaal en ecologisch vlak worden nagestreefd.

Het meerwaardenbesluit vormt het basiskader voor een aantal instrumenten ter bevordering van de meerwaardeneconomie. Het gaf een sterke impuls aan de professionalisering van de sociale economie en legde een structurele brug met de reguliere economie.

Het overleg met het terrein van de sociale economie en de meerwaardeneconomie wordt georganiseerd en gestructureerd door VOSEC dat in 2000 erkend werd als het 'Vlaams Overlegplatform voor de 'Meerwaardeneconomie' (VOMEC).

Hoeksteen van het beleid tot de ontwikkeling van de meerwaardeneconomie vormt de bevordering en ontwikkeling van het **Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)**. MVO is een stroming die alle ondernemingen oproept om in een streven naar duurzame ontwikkeling hun verantwoordelijkheid op te nemen en bij hun bedrijfsvoering rekening te houden met de maatschappelijke implicaties van hun activiteiten. Gelukkig beseffen meer en meer ondernemingen dat aandacht schenken aan sociale kwesties en het milieu steeds belangrijker wordt en tot duurzaam zakelijk succes kan leiden.

Uiteraard is dat ook van toepassing op de sociale economie, maar al te vaak worden sociale economie en MVO met elkaar gelijkgesteld. Het grote verschil is dat verantwoord ondernemerschap bij de sociale economieondernemingen de kern van hun ondernemingsmodel vormt, terwijl bij reguliere ondernemingen winststreven centraal blijft staan en soms gecorrigeerd of aangevuld wordt met duurzame maatregelen.

De sociale economie hanteert m.a.w. een ander waardenpatroon waarbij de werknemer en duurzaamheid centraal staan en het economische gebeuren als een hefboom wordt gezien voor de maatschappelijke uitbouw. Winst is niet het eerste doel maar vooral een voorwaarde voor duurzaam ondernemen. MVO is wel een raakpunt waarin sociale en reguliere bedrijven elkaar kunnen vinden, zonder afbreuk te doen aan hun wezenlijke onderlinge verschillen.

De sociale economie bestaat in de praktijk uit een verscheidenheid van bedrijven en initiatieven, waaronder beschutte werkplaatsen, sociale werkplaatsen, arbeidszorgcentra, adviesbureaus, startcentra, invoegbedrijven, kringloopcentra, activiteitencoöperaties, buurt -en nabijheidsdiensten, alternatieve financiers en coöperatieve bedrijven en organisaties.

[3] De term 'Meerwaardeneconomie' werd voor het eerst gelanceerd in 2000 in de beleidsnota 'Werkgelegenheid' van toenmalig minister van Werkgelegenheid Landuyt

Kinderziektes ontgroeid

De sociale economie werd in het verleden vaak weinig serieus genomen en heeft vaak nog te kampen met hardnekkige vooroordelen. Dikwijls klinkt het dat de sociale bedrijven overgesubsidieerd zijn en daardoor de reguliere economie oneerlijke concurrentie aandoen. Ook zouden ze onprofessioneel zijn en niet rendabel werken. Die vooroordelen spruiten meestal voort uit een gebrekkige kennis.

Sociale bedrijven werken met kansarmen, omkaderd met vaste begeleiders, en kunnen zonder **subsidies** niet voortbestaan. Het is dankzij deze bedrijven dat veel kansarmen toch nog een vaste baan vinden. Overigens is al vaak aangetoond dat de overheid het overgrote deel van haar investeringen in de sociale economie terugverdient. Het is wel juist dat de regelgeving en veelheid van federale en Vlaamse financieringsformules transparanter en eenvoudiger moeten worden. Veel managers in de sociale economie zijn volleerde 'subsidiologen' geworden. Met vallen en opstaan hebben zij hun weg leren te vinden in een woud van criteria, voorwaarden en uitzonderingen op de erkennings- en subsidieregels.

Ten opzichte van de reguliere economie werkt de sociale economie niet concurrerend maar eerder **aanvullend**. Ze richt zich op minder rendabele, duurzame producten die te duur zijn voor de markt, maar waar wel een vraag naar is. Louter bedrijfseconomisch bekeken maakt dat de bedrijven minder rendabel. Maar zij baseren hun productiviteit ook op sociale criteria, terwijl in de reguliere economie de sociale kosten van de toegenomen productiviteit meestal worden afgewenteld op de maatschappij.

De laatste jaren is de sociale economie ook volop aan het **professionaliseren** en wordt er driftig geïnvesteerd, zo blijkt onder meer uit het jaarverslag 2004 van Hefboom[4], de financier en adviseur van zowat 80 procent van de bedrijven uit de sector. De investeringen in 2004 verdubbelden t.o.v. 2003 en verdriedubbelden t.o.v. 2002. Ook specifieke managementsopleidingen zorgen voor een verbeterde ondersteuning. Veel projecten staan of vallen immers met de kwaliteit van de projectleider. Hoewel de sociale bekommernis de prioriteit blijft, hebben vele initiatieven zich ontbolsterd tot professionele organisaties met ondernemingsplannen, een financieel beleid, kwaliteitszorg, een uitgewerkte marketing en uiteraard een stevig personeelsbeleid. Velen willen nu ook samenwerken met bedrijven uit de reguliere economie.

[4] Meer info op www.hefboom.be

Ondersteuningsinstrumenten

Ondernemingen en organisaties uit de sociale economie kunnen beroepen op een aantal ondersteunende instrumenten:

Financiers
Verschillende financiers geven toegang tot de nodige financiële middelen. Hefboom is één van de belangrijkste met meer dan € 10 miljoen aan kredieten in 2004. Maar ook twee partners van Hefboom spelen een belangrijke rol: Trividend, het Vlaamse Participatiefonds voor de sociale economie, en het Kringloopfonds, opgericht op initiatief van de federale overheid.

Adviesbureaus
Sociale economie-ondernemingen (SEO) die op een professionele manier willen werken hebben nood aan een degelijke managementondersteuning.

Het meerwaardenbesluit zorgde voor de oprichting van een netwerk van adviesbureaus waarop de SEO zich kunnen beroepen voor het uitvoeren van haalbaarheidsstudies en voor adviezen op verschillende vlakken: financieel beheer en bedrijfsplanning, organisatieontwikkeling, human resource management, … Vandaag zijn er vier erkende adviesbureaus actief.

Regionale Incubatiecentra (Startcentra)
De regionale incubatiecentra of startcentra kan je omschrijven als een soort 'broedplaatsen' voor startende ondernemingen. Nieuwe initiatieven kunnen er begeleid groeien tot volwaardige projecten.

De belangrijkste opdrachten van de startcentra zijn het zorgen voor bedrijfsontwikkeling, het uitbouwen van een bedrijvencentrum voor ondernemingen en het aanbieden van een intensieve managementondersteuning aan ondernemingen in de sociale economie.

Ze hebben een subregionale inbedding, waar verschillende partners zoals lokale overheden, sociale partners en ondernemers op een structurele manier bij betrokken zijn. Belangrijk is dat ze aandacht schenken aan een samenwerking met het bedrijfsleven uit hun regio. De meerderheid van de aandeelhouders zijn afkomstig uit de privé-sector. Ondernemers zijn een permanent klankbord voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijfsprojecten en de ondersteuning van bestaande bedrijven.

Er zijn intussen 11 incubatiecentra erkend.

Sociale inschakelings-economie

Zoals reeds aangegeven werd het concept 'sociale economie' door velen lange tijd gelijkgeschakeld met louter sociale tewerkstelling, terwijl het in feite veel ruimer is.

Als we het hebben over het geheel van initiatieven die als voornaamste doelstelling de (her)inschakeling van moeilijk te plaatsen werkzoekenden hebben (via een economische activiteit zoals productie van goederen of diensten) spreken we van **sociale inschakelingseconomie.**

Toch is het vooral daarop dat we ons in deze topic focussen. Het is immers daar dat de VDAB logischerwijs een belangrijke ondersteunende rol speelt.

Hierna worden de verschillende werkvormen, waar de VDAB en haar partners een belangrijke taak vervullen in de toeleiding van kansengroepen, overlopen. In het **schema** op de volgende pagina staan ze overzichtelijk weergegeven.

De sociale economie zoekt naar de juiste balans tussen economische, sociale en ecologische waarden

Federale stimulansen

Ook twee federale maatregelen, gebaseerd op het activeren van de werkloosheidsuitkeringen, stimuleren de sociale inschakeling:

- Tewerkstelling in het kader van **artikel 60 §7**[5] . Met deze maatregel worden leefloners en gerechtigden op financiële hulp in dienst geno men door een OCMW. Het OCMW kan deze werknemers dan ter beschikking stellen aan een sociale economie-initiatief. Indien de terbeschikkingstelling gebeurt aan een erkend sociale economie-initiatief, ontvangt het OCMW een ver hoogde toelage van de federale staat.

- De maatregel "Sociale Inschakelingseconomie", afgekort **SINE** heeft als doel zeer moeilijk inzetbare en langdurig werkzoekenden terug in te schakelen op de arbeidsmarkt. Voor de tewerkstelling, opleiding en begeleiding van SINE--werknemers krijgt dewerkgever een tegemoetkoming in de vorm van een RSZ-bijdragevermindering en een loonkostentoelage[6].

[5] Van de wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's

[6] Meer info bij de Cel Sociale Economie (socialeconomy.fgov.be), die onder politieke voogdij staat van de Staatssecretaris voor Sociale Economie, Els Van Weert.

Sociale Economie

Maatwerkbedrijven

Invoegbedrijven

Lokale Diensteneconomie

	Sociale werkplaatsen	Arbeidszorg	Beschutte werkplaatsen	Invoegbedrijven en Invoegafdelingen	Buurt- en nabijheidsdiensten
Doel	Permanent gesubsidieerde tewerkstelling voor de meest achtergestelde werkzoekenden	Begeleid werken voor de allerzwakste doelgroep. 'Zorg' staat hier centraler dan arbeid	Aangepaste arbeid voor werkzoekenden met een arbeidshandicap	Creatie van permanente banen - doelgroep en bedrijf moeten uiteindelijk kunnen concurreren in de reguliere economie	Gesubsidieerde tewerkstelling van kansengroepen in functie van pers. of collectieve dienstverlening in een specifieke buurt
Doelgroep	Werkzoekenden die min. 5 jaar inactief zijn, laaggeschoold en fysieke, psychische of sociale beperkingen hebben	Personen die door pers.- en/of maatsch. redenen niet (meer) kunnen werken onder een arb.contract in het reguliere of bescherm. tewerkstellingscircuit	Werkzoekenden met een arbeidshandicap, ingeschreven bij het VFSIPH of met een specifiek statuut	Langdurig of laaggeschoolde werkzoekenden	Voor minstens de helft bestaande uit kansengroepen
Doorstroom	Beperkt – Niet prioritair	Zeer beperkt – Niet prioritair	Beperkt – Niet prioritair	Prioritair	Afhankelijk van project
Contract	Onbepaalde duur	Geen (arbeidszorg-overeenkomst)	Overwegend onbepaalde duur	Onbepaalde duur	Afhankelijk van project, meestal tijdelijke contracten
Aantal	109	57	68	95	104 erkende
Werknemers	2215 VTE erkende doelgr. 437 VTE erkende begeleid. (gem. 2005)	200 VTE doelgroep 32 VTE erkende begeleid. (gem. 2005)	12870 VTE doelgr. 2830 VTE validen (dec 2003)	1066 VTE invoegwerkn. (gem. 2005)	584 doelgroepwerkn. 58 omkadering (eind 2004)
Koepel	SST Samenwerkingsverband Sociale Tewerkstelling		VLAB Federatie vd Vl. Besch. Werkplaatsen		KBN Koepel van Buurt- en Nabijheidsdiensten (Vlaanderen)

Vanaf 2006 vallen al deze maatwerkvormen onder hetzelfde beleidsdomein, 'werk en sociale conomie'

Sociale werkplaatsen

De sociale werkplaatsen verschaffen aan **zeer moeilijk inzetbare werkzoekenden werkgelegenheid in een beschermde werkomgeving.**

Ze bieden **permanent gesubsidieerde tewerkstelling** (via een contract van onbepaalde duur) aan laaggeschoolde werkzoekenden die al minstens vijf jaar inactief zijn en die door een aantal achterstellingsfactoren (persoons- en omgevingsgebonden factoren) geen job in het reguliere circuit kunnen vinden of houden maar wel in staat zijn om arbeid op maat te verrichten. De werknemers worden intensief begeleid door gespecialiseerde omkaderingspersoneelsleden (begeleiders).

Door beschermde tewerkstelling aan te bieden wil men de reïntegratie van de doelgroep in de samenleving bevorderen. Men gaat ervan uit dat deze mensen beter langdurig in een beschermd milieu blijven werken, hoewel doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt niet wordt uitgesloten. Doorstroming wordt alleszins niet als norm vooropgesteld[7].

In 2005 zijn er 109 vzw's in Vlaanderen erkend als sociale werkplaats. Ze zijn voornamelijk georganiseerd door vzw's of publiek-rechtelijke organisaties (gemeenten, OCMW's, provincies, ...). Een derde van de sociale werkplaatsen zijn kringloopcentra.

109 sociale werkplaatsen verspreid over Vlaanderen

Het budget voor de sociale werkplaatsen bedraagt €30 miljoen in 2006.

Het Samenwerkingsverband Sociale Tewerkstelling (SST) is de koepel van de sociale werkplaatsen en arbeidszorgcentra in Vlaanderen. SST vertegenwoordigt met haar leden ruim 90% van de sector.

[7] Maar zal in de toekomst wel belangrijker worden, zie 'maatwerkbedrijven'.

Toetredingsvoorwaarden doelgroep

Om te behoren tot de doelgroep moeten personen tegelijkertijd aan volgende criteria voldoen:

- een fysieke, psychische of sociale beperking hebben;
- op de dag vóór de indiensttreding ingeschreven zijn bij de VDAB als niet-werkende werkzoekende;
- een begeleidingstraject volgen van de VDAB of een erkende derde of een Vlaamse openbare instelling waarmee de VDAB een samenwerkingsovereenkomst gesloten heeft;
- op de dag vóór de indiensttreding ononderbroken gedurende een periode van min. 5 jaar inactief zijn;
- geen hoger diploma behaald hebben dan 2de graad secundair onderwijs.

Per vijf doelgroepwerknemers wordt er één, eveneens gesubsidieerde, begeleider aangeworven.

Tewerkstelling

De tewerkstelling wordt gefinancierd met degressieve loonsubsidies, omkaderingspremies en RSZ-vrijstellingen, aangevuld met de eigen opbrengsten van de sociale werkplaats.

De VDAB betaalde tot maart 2006 voor de erkende werknemers (doelgroep en begeleiding) de subsidies uit[8]. Op basis van die betalingsgegevens stelden de sociale werkplaatsen in Vlaanderen in 2005 gemiddeld 2652 erkende voltijdequivalenten (VTE) tewerk (3030 personen), waarvan 2215 VTE doelgroepwerknemers (2500 personen) en 437 VTE begeleiders (530 personen).

Tewerkstelling (VTE) Sociale Werkplaatsen 2005[9]			
	Erkend	Niet Erkend	Totaal
Doelgroepwerkn.	2215	700[10]	2915
Begeleiders	437	250	687
Totaal	**2652**	**950**	**3702**

Bron: Betalingsgegevens VDAB + SST

[8] Vanaf april 2006 worden de Vlaamse loonsubsidies uitbetaald door het nieuwe subsidieagentschap Werk en Sociale Economie van de Vlaamse Gemeenschap.
[9] De cijfers van de erkende doelgroepwerknemers en begeleiders zijn op basis van VDAB-betalingsgegevens (gem. 2005), die van de niet erkende zijn geschatte gegevens van SST voor 2005.
[10] Het aantal werknemers onder artikel 60 wordt op een 600 tal ingeschat.

Er kunnen ook niet erkende doelgroepwerknemers worden aangeworven aan dezelfde instapvoorwaarden als de erkende, maar niet gesubsidieerd. Ook hun omkadering is niet gesubsidieerd. Via artikel 60 (zie kaderstuk pg. 4) zijn er eveneens heel wat niet erkende doelgroepwerknemers tewerkgesteld. Zij worden wel gesubsidieerd (door de federale overheid) maar door niet gesubsidieerde begeleiders omkaderd.

Van de niet erkende doelgroep en begeleiders zijn er enkel schattingsgegevens van het SST beschikbaar, gebaseerd op bevragingen in de sector (zie tabel).

Samengenomen werken er zo ongeveer 3700 personen in de sociale werkplaatsen.

Evolutie

Het totaal aantal erkende doelgroepwerknemers en begeleiders (VTE) verdubbelde van 1999 naar 2000, om sindsdien gestaag verder te stijgen tot het huidige aantal. In 2005 was er geen verder groeipad voorzien. Met het nieuwste banenplan 'samen voor meer banen' belooft de Vlaamse regering vanaf 2006 480 extra jobs in de sociale werkplaatsen.

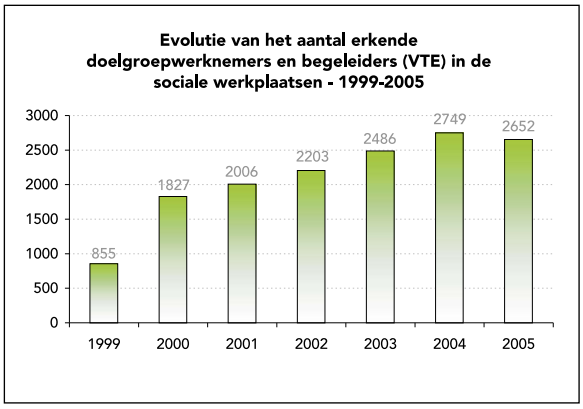

Bron: Beleidsbrief 2005-2006 (Van Brempt) + betalingsgegevens VDAB

Soort tewerkstelling

De sociale werkplaatsen zijn een verzameling van organisaties met sterk verschillende activiteiten. Volgens gegevens van het SST is ongeveer 1 op 3 een kringloopcentrum. Ook de natuurbeheerswerken en de sociale werkplaatsen die productielijnen onderhouden in ateliers (met accent op arbeidsintensieve productkeuzes), komen veel voor. Daarnaast zijn er nog sociale werkplaatsen in de biologische teelt, de confectie, de bouw, de horeca en poetsprojecten. Enkelingen situeren zich in manegeonderhoud, verhuizingen en marketingopdrachten.

Dit weerspiegelt zich als volgt in de werkaanbiedingen die de VDAB van de sociale werkplaatsen in 2004 en 2005 ontving.

De kringloopcentra zijn goed voor bijna de helft van alle jobs. De natuurbeheerswerken en biologische teelt staan met 1/5 van de jobs stevig op de tweede plaats.

Vervulde vacatures SWP naar soort SWP - 2004-2005

	Jobs	%
Kringloopcentra	480	47,5%
Natuurbeheersw. & bioteelt	203	20,1%
Klussen, onderhoud geb., bouw	71	7,0%
Strijkateliers	48	4,8%
Schoonmaak	47	4,7%
Horeca	47	4,7%
Divers[11]	114	11,3%
Totaal	**1010**	**100%**

Bron: VDAB

Ook als we diezelfde vacatures naar het gevraagde beroep opsplitsen, krijgen we een gelijkaardig beeld.

Ontvangen vacatures SWP naar beroep - 2004-2005

	Jobs	%
Handlanger	204	20,2%
Groen- en landbouwarbeider	176	17,4%
(Helper) verkoper, kassier, …	122	12,1%
(Helper) magazijnarbeider	90	8,9%
Schoonmaker	67	6,6%
Chauffeur	63	6,2%
Klusjesman, onderh. gebouwen	54	5,4%
Strijker	48	4,8%
Keukenhulp, helper zaal	44	4,4%
Admin., uitvoerend bediende	33	3,3%
Mecanicien, hersteller, bankw.	28	2,8%
Divers	81	8,0%
Totaal	**1010**	**100%**

Bron: VDAB

De grootste werkgever, de kringloopcentra, biedt een diversiteit aan jobs aan. Het grootste deel van de handlangers (ongeschoolde arbeiders), verkopers, kassiers, magazijnarbeiders en chauffeurs zijn daar tewerkgesteld.

Groenarbeiders en arbeiders in land- en tuinbouw vinden we logischerwijs terug bij de natuurbeheerswerken en de bioteelt. Zij komen op de tweede plaats.

[11] Confectie, fietsherstelateliers, schrijnwerkerijen, inpakbedrijven, bakkerijen, …

Profiel van de (potentiële) doelgroep

In 2005 werden 926 werkzoekenden, de zogenaamde doelgroepwerknemers, door de VDAB begeleid naar een job in de sociale werkplaatsen.

Het profiel van deze doelgroepwerknemers werd grafisch uitgezet t.o.v. de potentiële doelgroep, zij die volgens objectieve criteria in aanmerking kunnen komen voor een job in een sociale werkplaats. Op die manier krijgen we een goed zicht op de onder- of oververtegenwoordiging van bepaalde groepen binnen de sociale werkplaatsen. In 2005 behoorden gemiddeld 10.677 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) tot die potentiële doelgroep[12].

In vergelijking met de potentiële doelgroep is er bij de doelgroepwerknemers een duidelijk overwicht aan mannen (66%). De overwegend meer traditioneel mannelijke activiteiten van de sociale werkplaatsen (kringloopcentra, groendiensten) liggen aan de basis hiervan.

De doelgroepwerknemers zijn duidelijk jonger dan de potentiële doelgroep. Maar met 52,7% zijn de veertigplussers toch nog goed vertegenwoordigd.

Het aandeel niet-EU doelgroepwerknemers (12,4%) is vrijwel hetzelfde als dat van de potentiële doelgroep (12,7%).

Het hoog aandeel arbeidsgehandicapten[13] (28,1%) in de sociale werkplaatsen hoeft niet te verbazen. Eén van de voorwaarden om tot de doelgroep te behoren is immers het hebben van fysieke, psychische of sociale beperkingen en zo kom je automatisch gemakkelijker bij werkzoekenden met een arbeidshandicap terecht. Toch is er een ondervertegenwoordiging t.o.v. de potentiële doelgroep. Daarin zitten echter alle (zeer langdurig, laaggeschoolde) arbeidsgehandicapten, waarvan een deel eerder in aanmerking komt voor een beschutte werkplaats of arbeidszorg.

Kenmerken van de doelgroepwerknemers (DGWN) door de VDAB toegeleid in 2005 (926 werkzoekenden) t.o.v. de potentiële doelgroep laaggeschoolde, zeer langdurig (+5 jaar) werklozen (jaargemiddelde 2005 - 10.677 NWWZ).

Geslacht

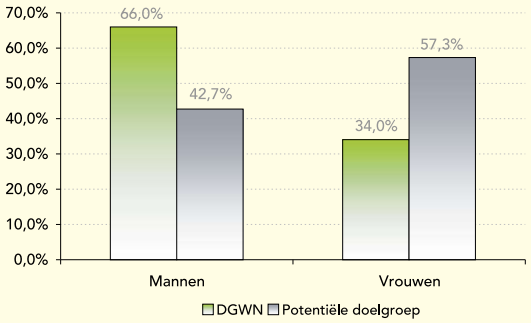

Leeftijd

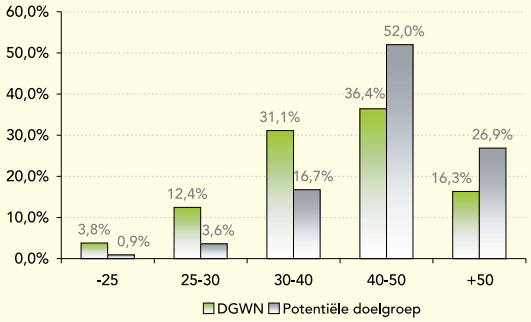

Etnie

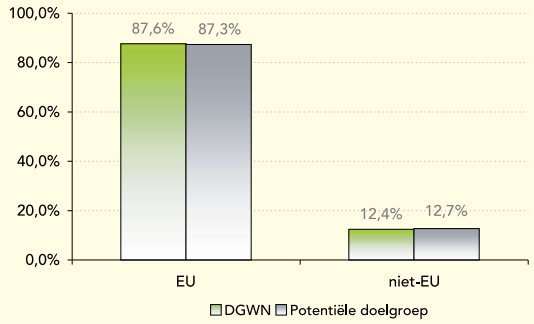

Arbeidsgehandicapt

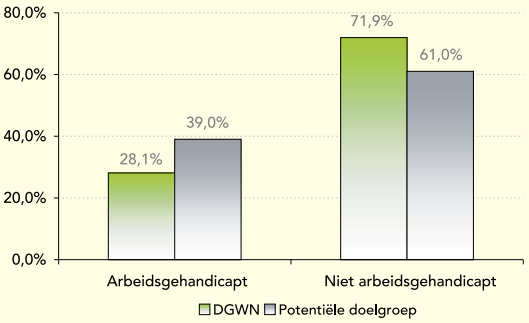

Bron: VDAB

[12] De potentiële doelgroep kunnen we noodgedwongen enkel aan de hand van 'objectieve' criteria in kaart brengen. Een aantal vereiste criteria zijn immers niet of moeilijk uit de administratieve gegevens af te leiden: de fysieke, psychische of sociale beperkingen worden niet genoteerd en de doelgroep moet weliswaar vijf jaar inactief zijn maar niet noodzakelijk vijf jaar bij de VDAB ingeschreven. Om de kenmerken van de potentiële doelgroep toch zo goed als mogelijk te benaderen nemen we de kenmerken van de laaggeschoolde NWWZ met een werkloosheidsduur van minimum 5 jaar.

[13] De VDAB definieert de arbeidsgehandicapten als werkzoekenden die geregistreerd zijn bij het VFSIPH en/of over een diploma BLO of BuSo beschikken en/of als 'beperkt geschikt voor de arbeidsmarkt' worden gelabeld.

Rol van de VDAB

Toeleiding

Het bereiken, informeren en activeren van de doelgroep is een gezamelijke verantwoordelijkheid van de VDAB en van de partner-consulenten.

Openstaande betrekkingen in de sociale werkplaatsen dienen door de werkgever gemeld te worden aan de VDAB. Vanaf dat ogenblik zal de VDAB of een van de partnerconsulenten op een snelle en functionele manier geschikte kandidaten toeleiden, d.w.z. kandidaten waarvan het begeledingstraject heeft uitgewezen dat een tewerkstelling in de betrokken sociale werkplaats het best bij hen past. Hierbij wordt een sociaal verslag opgemaakt waaruit de specifieke situatie van de toe te leiden persoon moet blijken.

Tewerkstelling

De doelgroepwerknemers worden tijdens hun tewerkstelling op de werkvloer permanent begeleid door vast omkaderingspersoneel. Met de werkgever zijn er ook regelmatig functioneringsgesprekken gepland.

Maar ook de trajectbegeleider van de VDAB of partner-consulent speelt een rol in de begeleiding:

- **onthaalgesprek:** tijdens een onthaalgesprek tussen de trajectbegeleider, doelgroepwerknemer en werkgever worden duidelijke afspraken gemaakt over functie- en taakinhouden, de functievereisten inzake specifieke en algemene vaardigheden en de arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden.

- **individueel begeleidingsplan:** samen met de werkgever stelt de trajectbegeleider een individueel begeleidingsplan op waarin o.a. de afspraken van het onthaalgesprek worden omschreven, wie de begeleidingsverantwoordelijken zijn, welke begeleidingsactiviteiten gepland zijn, …

- **opvolgingsgesprekken:** de trajectbegeleider heeft na drie maand een opvolgingsgesprek met de doelgroepwerknemer over de functie- en taakinhouden, de werkmotivatie en -attitude en eventuele bijkomende noden aan opleiding en/of begeleiding. Vanaf het derde jaar van tewerkstelling zijn er ook opvolgingsgesprekken in functie van eventuele doorstroming naar de reguliere economie.

- **overleg met werkgever:** de trajectbegeleider overlegt jaarlijks met de werkgever over nodige acties naar begeleiding en opleiding en eventuele objectieven en stimulansen voor doorstroming naar de reguliere economie.

Einde tewerkstelling

Bij het einde van de tewerkstelling of doorstroming volgt een nabespreking tussen de werkgever, de werknemer en de trajectbegeleider die instaat voor de verdere begeleiding.

De sociale werkplaatsen bieden permanente tewerkstelling aan zeer moeilijk inzetbare werkzoekenden

Arbeidszorg

Sommige werknemers kunnen de eisen en het tempo van de sociale werkplaats niet aan. Vanuit die vaststelling ontstond de nood aan de creatie van 'arbeidsmatige activiteiten' op maat van deze aparte doelgroep. Arbeidszorg wil **via begeleid werken de allerzwaksten sociaal activeren.** De doelgroep situeert zich tussen werken en welzijn, tussen arbeid en zorg. Er wordt gewerkt binnen een 'beschermd milieu' waarbij de doelgroep intensief wordt begeleid en alle stressverwekkende factoren worden geminimaliseerd. Maatschappelijke integratie en participatie, sociale contacten, zingeving, zelfontplooiing, ... staan centraal.

Ook andere sectoren waren reeds met gelijkaardige maatwerkinitiatieven bezig, zoals de gehandicaptensector, de geestelijke gezondheidszorg, het algemeen welzijnswerk en de beschutte werkplaatsen. Zo zijn er in ons land meer dan honderd arbeidszorginitiatieven die in totaal zowat 2000 doelgroepwerknemers tewerkstellen. In deze topic concentreren we ons logischerwijs op de initiatieven die onder de sociale werkplaatsen vallen. Van de 109 sociale werkplaatsen waren er in 2005 57 die arbeidszorg aanboden.

De vraag naar beschikbare plaatsen is zeer groot. De meeste sociale werkplaatsen werken dan ook met wachtlijsten.

Toetredingsvoorwaarden doelgroep

Arbeidszorg richt zich tot personen die omwille van persoons- en/of maatschappijgebonden redenen niet (meer) kunnen werken onder een arbeidscontract in het reguliere of beschermende tewerkstellingscircuit. Het gaat om personen die de rendementseisen niet kunnen volgen of die niet stabiel genoeg zijn om een arbeidsovereenkomst aan te gaan. Dit wordt aan de hand van concrete criteria vastgesteld door de trajectbegeleiders van de VDAB en hun partners.

Tewerkstelling

De sociale werkplaatsen sluiten met de arbeidszorgmedewerkers geen arbeidscontract, maar een arbeidszorgovereenkomst waarin de aard en modaliteiten van de activiteiten worden opgenomen.

De Vlaamse en federale regering zullen in 2006 samen stappen ondernemen rond het statuut van de arbeidszorgmedewerker.

Er zal bekeken worden welke plaats arbeidszorg moet krijgen binnen de toekomstige maatwerkbedrijven en de optimalisatie van de toeleiding zal verder worden uitgewerkt.

Voor de arbeidszorgmedewerkers betaalt de overheid geen premies uit, voor de begeleiders is dit wel voorzien. Per 5 VTE arbeidszorgmedewerkers krijgt de werkgever een premie voor 1 VTE begeleider. Deze wordt bovendien tewerkgesteld als gesubsidieerd contractueel zodat de werkgever ook de RSZ-voordelen van het gesco-stelsel geniet.

De premies voor de begeleiders worden door de VDAB uitbetaald. Op basis van die betaalgegevens stelden de sociale werkplaatsen in Vlaanderen gemiddeld 32 erkende VTE begeleiders tewerk (55 personen) in 2005. Het aantal arbeidszorgmedewerkers zelf wordt door SST ingeschat op een 200-tal VTE, wat overeenkomt met een kleine 500 personen. Slechts weinig arbeidszorgmedewerkers werken immers voltijds: 1 VTE wordt door gemiddeld 2,4 koppen gepresteerd.

Tewerkstelling (VTE) Arbeidszorg 2005	
	Erkend
Arbeidszorgmedewerkers	200
Begeleiders	32
Totaal	**232**

Bron: Betalingsgegevens VDAB en gegevens SST

Het nieuwste banenplan van de Vlaamse regering 'Samen voor meer banen' belooft vanaf 2006 maar liefst 900 extra jobs in de arbeidszorg en erkent daarmee duidelijk het belang van deze werkvorm.

Als belangrijkste functies van arbeidszorg onderscheiden we atelierwerking en begeleid werken. In een atelierwerking worden de arbeidszorgmedewerkers op de werkvloer van het centrum begeleid, in begeleid werken gebeurt de begeleiding van de arbeidszorgmedewerker op externe werkposten.

De activiteiten die aan arbeidszorgmedewerkers aangeboden worden variëren van ambachtelijke producties zoals een kaarsenmakerij in een dagactiviteitencentrum voor gehandicapten, een fietsherstelatelier in een initiatief beschut wonen, over biolandbouw of werken in een kringloopcentrum tot sorteerwerk of sommige vormen van stukwerk in een arbeidszorgcentrum.

Dit weerspiegelt zich in de werkaanbiedingen die de VDAB van de sociale werkplaatsen specifiek voor arbeidszorg ontvangt.

De kringloopcentra, de verschillende werkateliers, de natuurbeheerswerken en de bioteelt zijn samen goed voor meer dan 85% van de jobs.

Ontvangen vacatures AZ naar soort bedrijf 2004-2005		
	Jobs	%
Kringloopcentra	215	44,9%
Natuurbehoud & bioteelt	118	24,6%
Ateliers[14]	81	16,9%
Klussen, onderhoud geb., bouw	25	5,2%
Divers[15]	40	8,4%
Totaal	**479**	**100%**

Bron: VDAB

Als we diezelfde vacatures naar het gevraagde beroep opsplitsen, valt het overwicht van de handlangers op. Het betreft hier een diversiteit aan ongeschoolde arbeiders die zowel in de kringloopcentra, de ateliers en de groenwerkdiensten geplaatst worden. Meestal gaat het om licht fysiek werk wat, gezien de aard van de doelgroep, te verwachten was.

Ontvangen vacatures AZ naar beroep 2004-2005		
	Jobs	%
Handlangers	248	51,8%
Groen- en landbouwarbeiders	72	15,0%
Helper magazijnarbeider	53	11,1%
Strijk(st)er	32	6,7%
Specifieke atelierjobs[16]	29	6,1%
Uitvoerend bedienden	13	2,7%
Inpakker	10	2,1%
Divers[17]	22	4,6%
Totaal	**479**	**100%**

Bron: VDAB

Opmerkelijk is ook het aantal jobs voor helper magazijnarbeider. Het gaat hier integraal om jobs in een kringloopcentrum.

Een 50-tal sociale werkplaatsen stelt ongeveer 200 VTE arbeidszorgmedewerkers tewerk. Hun aantal zou vanaf 2006 fors moeten stijgen.

[14] Fietsenateliers, strijkateliers, hout- en metaalbewerking, …
[15] Horeca, schoonmaak, verkoop, …
[16] Mecanicien, hersteller, bankwerker, meubelmaker, houtbewerker, kaarsenmaker, bediener metaalwerktuigmachine, …
[17] Schoonmaker, afvalsorteeder, klusjesman, bouwarbeider, verkoper, kassier, keukenhulp, …

Profiel van de doelgroep

In 2005 werden 246 werkzoekenden door de VDAB begeleid naar een job in arbeidszorg.

De problematiek van de arbeidszorgmedewerkers (AZM) is zeer zwaar. De cumulatie van persoonsgebonden redenen die meestal aan de basis ligt, kan niet zomaar in cijfers gegoten worden. Om die reden beperken we ons tot hun algemene kenmerken.

Vermits er geen objectieve criteria zijn om als AZM aan de slag te gaan, is een correcte profielopmaak van de potentiële doelgroep niet mogelijk.

Van de 246 toegeleide AZM in 2005 is, net zoals bij de doelgroepwerknemers in de sociale werkplaatsen, ongeveer twee op drie van het mannelijk geslacht. Wel zijn ze duidelijk gemiddeld jonger. Bijna 1 op de 3 AZM is jonger dan 30 jaar, terwijl dit bij de doelgroep in de sociale werkplaatsen slechts 13,3% bedraagt.

Verder valt het hoge aandeel van de laaggeschoolden op (bijna 3 op 4), het zeer beperkt aantal allochtonen (2,4%) en het grote overwicht van de arbeidsgehandicapten (70,7%). Vooral dit laatste valt, gezien de aard van de doelgroep, volledig binnen de verwachtingen.

Kenmerken van de arbeidszorgmedewerkers, toegeleid in 2005 (246)

Geslacht

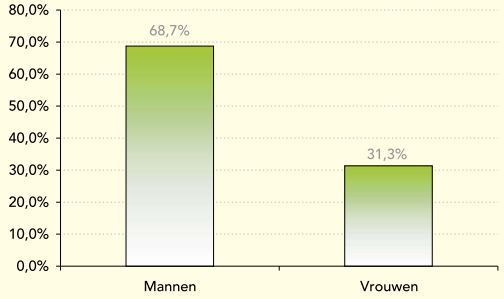

Leeftijd

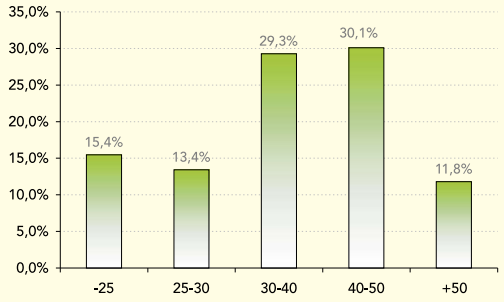

Studieniveau

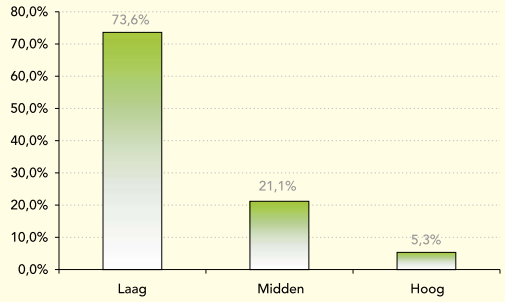

Etnie

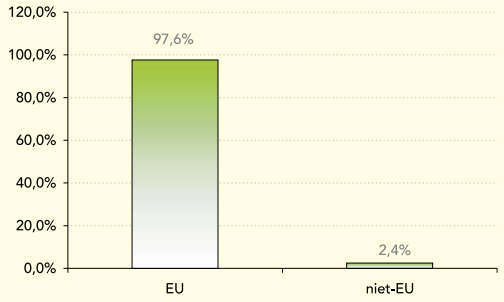

Arbeidsgehandicapt

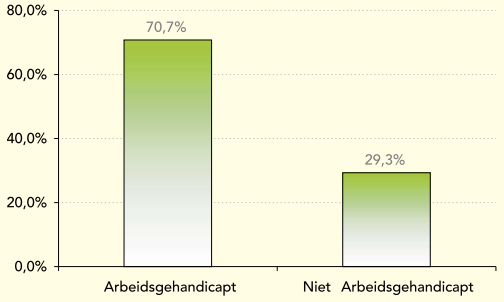

Bron: VDAB

Rol van de VDAB

Toeleiding

De toeleiding gebeurt in grote lijnen op dezelfde manier als voor de andere doelgroepmedewerkers in de sociale werkplaatsen.

De sociale werkplaatsen moeten hun openstaande vacatures melden bij de VDAB. Bij verwijzing op een vacature krijgen kandidaten een attest mee dat ze voldoen aan de voorwaarden.

Kandidaten arbeidszorg kunnen instromen via de lokale werkwinkels (spontaan of doorverwezen door bv. een sociale werkplaats zelf) of via de trajectbegeleiding (VDAB en partners).

Of een werkzoekende in aanmerking komt voor arbeidszorg in een sociale werkplaats, wordt vastgesteld op basis van een advies van de trajectbegeleider. De betrokkene wordt opgenomen in de doelgroep voor arbeidszorg indien hij voldoet aan de doelgroepcriteria. Zonodig vraagt de trajectbegeleider een gespecialiseerde screening aan.

Het overgrote deel van de toeleiding wordt uitgevoerd door ATB[18], in enkele gevallen door VDAB, OCMW of derden. Concreet gebeurt de attestering altijd door ATB, de intake en screening in vele gevallen door de sociale werkplaatsen zelf. Die samenwerking en taakverdeling tussen ATB en de sociale werkplaats is gegroeid vanuit de praktijk en loopt in de meeste gevallen zeer vlot[19].

De trajectbegeleider baseert zich op concrete criteria om de personen die tot de doelgroep behoren duidelijk te definiëren. Het gebrek aan arbeidsattitudes en/of -vaardigheden, waardoor zelfs contractuele tewerkstelling in een sociale werkplaats te hoog gegrepen is, vormt hierbij de waardemeter. Moeilijkheden om afspraken na te leven, niet zelfstandig kunnen werken of onvoldoende stressbestendigheid zijn hier enkele voorbeelden van. Vaak is dit te wijten aan een cumulatie van persoonsgebonden redenen: gedragsstoornissen, psychische problemen, verslavingsproblemen, familiale en sociale context, …

Arbeidszorg in sociale werkplaatsen vervult ook meer en meer de rol van proeftuin voor mensen die door ATB in begeleiding genomen worden: wat kan een persoon aan, wat zijn diens vaardigheden, hoe gedraagt een persoon zich op de werkvloer, … Dit is zinvol maar vraagt ook tijd en ruimte van de begeleiders in de sociale werkplaatsen.

Tewerkstelling

De trajectbegeleider (TB) volgt de arbeidszorgmedewerker ook tijdens de tewerkstelling verder op, naar analogie van de opvolging van doelgroepwerknemers in de sociale werkplaatsen.

Concreet betekent dit dat de TB de sociale werkplaatsen bijstaat bij het opstellen van het individueel begeleidingsplan en de arbeidszorgmedewerker, aan de hand van opvolgingsgesprekken, begeleidt tijdens zijn arbeidszorgactiviteiten. Ook is jaarlijks overleg met de sociale werkplaats voorzien.

[18] ATB staat voor ArbeidsTrajectBegeleiding en helpt vnl. personen met een attesteerbare handicap op hun zoektocht naar werk. Sinds 2001 zijn de ATB-trajectbegeleidingsdiensten ingebed in de werkwinkels en werken ATB en de VDAB intensief samen aan de tewerkstelling van moeilijke doelgroepen, in het bijzonder die van de arbeidsgehandicapten.

[19] Zie ook 'evaluatierapport arbeidszorg in sociale werkplaatsen 2004' op de site van SST

Geert Joos
Trajectbegeleider VDAB Gent
Geert werkt al 15 jaar bij de VDAB met moeilijke doelgroepen en heeft daarin ook ervaring met begeleidingen naar sociale werkplaatsen.

Is het zwaar om die moeilijke doelgroepen te begeleiden?
In Gent doen alle trajectbegeleiders hun deel van de begeleidingen naar sociale werkplaatsen (swp) zodat niemand voltijds met die complexe doelgroep werkt. Daardoor is het toch heel wat minder zwaar dan voor het omkaderingspersoneel in de swp's zelf. Voor hen is het dagelijkse realiteit.

Wat houdt de job zoal in?
We bekijken eerst en vooral of de werkzoekende objectief in aanmerking komt voor een swp (screening). In een individueel gesprek wordt dan naar de specifieke problematiek van de klant gepeild wat vaak toch 2 tot 3 uur kan duren. Velen zijn daar erg open in. Voor hen fungeren we voor een groot stuk als klankbord.

We maken de klanten ook altijd duidelijk in welke werkomgeving ze terechtkomen. Ze moeten goed beseffen dat ze in een groep mensen terechtkomen met verschillende individuele problematieken, allemaal mensen waarvoor de stap naar de reguliere economie op dat moment nog te groot is. Klanten die voor een swp in aanmerking komen, verwijzen we naar openstaande vacatures. Ten slotte volgen we de geplaatste klanten ook op. Dat laatste gebeurt niet door alle trajectbegeleiders. In Gent is er per swp één contactpersoon die de verschillende doelgroepwerknemers opvolgt. Die opvolging proberen we tweemaal per jaar te doen. We hebben dan individuele gesprekken met de werkgever en de werknemers, waarbij deze de kans krijgen te vertellen hoe ze hun tewerkstelling ervaren.

We controleren ook of de swp's wel voldoende aandacht hebben voor de evaluatie en opvolging van hun werknemers. We willen zeker vermijden dat werknemers worden ontslagen zonder een kans te krijgen zich te verbeteren.

Zijn er grote verschillen tussen de doelgroepen waarmee de swp's werken?
Iedere sociale werkplaats heeft zowat zijn eigen doelgroep. De Sleutel bv. werkt vooral met mensen die toegeleid worden vanuit een drugsproblematiek. De kringwinkels werken eerder met mensen uit de volkse wijken van Gent. De Kromme Boom is dan weer een zorgproject met residentiële opvang. Zij werken met mensen die nergens meer terecht kunnen, die in een echte noodsituatie verkeren.

Is dat werkbaar al die verschillende profielen samen in één sociale werkplaats?
De swp's werven meestal bewust ook enkele 'betere' werknemers aan om het leefbaar te houden.

Dat zijn dan mensen die bv. alleen hun werkloosheidsduur tegen hebben. In sommige swp's kunnen zij doorgroeien tot een soort tussenfunctie waarin ze wat meer verantwoordelijkheid krijgen. Je kan op hen terugvallen en ze houden de swp leefbaar.

Is er veel verloop?
Bij de Sleutel waar 15 mensen werken zijn er de laatste 5 jaar toch 45 mensen weggegaan of ontslaan, het verloop is dus heel groot.

De meeste werknemers zijn nochtans tevreden over hun werk, maar het pijnpunt is vaak het loon. Met beter betaalde tussenfuncties of maaltijdcheques proberen sommige swp's daar iets aan te doen, maar het hele subsidiesysteem is in feite niet op loonsverhogingen afgestemd.

De realiteit is natuurlijk ook dat werknemers kunnen hervallen, bv. een alcoholprobleem dat weer opduikt, ziekte, budgettaire problemen, crisissituaties, ... Met die realiteit moeten de swp's dagelijks werken.

Is er veel doorstroom naar privé-bedrijven?
Dat is afhankelijk van werkplaats tot werkplaats. Bij de Sleutel wordt daar echt aan gewerkt. Zij hebben een constante toevloed van geïnteresseerden en staan in die zin onder druk om de beteren uit hun project te laten doorstromen. Ze zijn daar ook heel correct in, ze gaan niemand tegenhouden. Er zijn werkplaatsen die daar wat meer reserves in hebben, ze moeten natuurlijk ook kunnen overleven.

Sommige swp's lenen werknemers uit aan privé-bedrijven voor een soort korte stage. Dat kan de doorstroom natuurlijk ook bevorderen.

En het gaat uiteraard om de betere werknemers die doorstromen. Mensen die eerst wat tot rust moeten komen, wat werkritme opdoen en daarna weg zijn. De zwakkere werknemers krijg je bijna onmogelijk in de reguliere economie.

Doen jullie ook begeleidingen naar arbeidszorg?
Voorlopig niet, maar er is wel een interne werkgroep aan het bekijken wat mogelijk is. We voeren verkennende gesprekken met mogelijke werkgevers en er is overleg met ATB die met arbeidszorg veel meer ervaring heeft.

Het is ook nodig dat er rond arbeidszorg meer gebeurt. In het kader van de sluitende aanpak krijgen we steeds meer met complexere doelgroepen te maken waarvan velen niet eens in een swp aan de slag kunnen.

De sociale economie is dus erg belangrijk?
Daar ben ik van overtuigd. Een aanzienlijke groep werkzoekenden maakt weinig kans in de reguliere economie. Voor hen is de sociale economie een noodzakelijk vangnet.
In onze maatschappij moeten werknemers steeds meer en beter presteren en dat staat haaks op een hele groep van werklozen die daar niet aan kunnen voldoen.

Beschutte werkplaatsen

Al meer dan 40 jaar verschaffen de beschutte werkplaatsen **aangepaste arbeid aan werkzoekenden die door een handicap voorlopig of definitief niet aan de slag kunnen op de gewone arbeidsmarkt.**

Ondertussen zijn er 68 beschutte werkplaatsen in Vlaanderen die samen bijna 13.000 VTE personen met een handicap tewerkstellen[20] en ongeveer 2.800 VTE valide werknemers (vooral omkadering)[21].

De doelgroepwerknemers worden aangeworven met arbeidsovereenkomsten van zowel arbeiders als bedienden. De activiteiten zijn zeer verscheiden, gaande van groenzorg over drukwerk naar metaalbewerking. Maar verpakking blijft verreweg de meest verspreide activiteit.

Overheveling naar sociale economie

In 2001 besloot de Vlaamse regering de professionele integratie van personen met een handicap over te hevelen van het beleidsdomein Welzijn naar het beleidsdomein Werk en Sociale Economie. Die overheveling past in het kader van het 'Beter Bestuurlijk Beleid', dat onder meer de interne structuur van de volledige Vlaamse overheid reorganiseert.

In het voorjaar van 2004 werd de overheveling geformaliseerd door de oprichting van drie nieuwe agentschappen:

- het extern verzelfstandigd agentschap VDAB;
- het intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid subsidieagentschap voor Economie en Werkgelegenheid. Intussen is besloten dat agentschap verder op te splitsen in een subsidieagentschap Werk en Sociale Economie, en een subsidieagentschap Economie;
- het intern verzelfstandigd agentschap zonder rechtspersoonlijkheid **Vlaams agentschap voor Personen met een Handicap.**

Het subsidieagentschap Werk en Sociale Economie moet de beschermde tewerkstelling beter op elkaar afstemmen en de doorstroomkansen naar de reguliere economie verbeteren.

Het Vlaams Aagentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) is de opvolger van het VFSIPH[22], maar zonder onder meer het luik **arbeidstrajectbegeleiding, beroepsoriëntering, beroepsopleiding of tewerkstellingssubsidies. Deze luiken werden vanaf 1 april 2006 overgeheveld naar de VDAB, net als het beslissingsrecht over wie toegang krijgt tot een beschutte werkplaats.**

Het VAPH blijft wel bevoegd voor de erkenning van personen met een handicap. Maar voor een toegangsticket tot een beschutte werkplaats, begeleidingsmaatregelen of tewerkstellingssubsidies wordt de VDAB bevoegd. De overheveling volgt de logica dat personen met een handicap één van de kansengroepen zijn op de arbeidsmarkt, en dat het beter is om het beleid voor die kansengroepen in één dienst te concentreren.

Vlaanderen telt 68 beschutte werkplaatsen

Toetredingsvoorwaarden doelgroep

De beschutte werkplaatsen (BW) richten zich natuurlijk in de eerste plaats naar personen met een handicap. Alle personen met een handicap die ingeschreven zijn bij het VFSIPH komen in aanmerking om te werken in een BW.

Daarnaast zijn er ook een aantal andere categorieën van mensen die doorheen de jaren de mogelijkheid hebben gekregen om in een beschutte werkplaats tewerkgesteld te worden. Onder hen de categorie van de Moeilijk Te Plaatsen Werklozen (MTPW). Dit zijn zeer langdurig werkzoekenden (meer dan vijf jaar werkloos) die niet door het Vlaams Fonds worden erkend, maar wel zijn ingeschreven bij de RVA. Concreet betekent dit dat de BW deze mensen een volwaardig loon uitbetaalt, maar hun stempelgeld int.

[20] Een kwart hiervan is in West-Vlaanderen tewerkgesteld. West-Vlaanderen telt relatief weinig (zie kaart) maar een aantal zeer grote beschutte werkplaatsen.
[21] VFSIPH, 31 december 2003
[22] Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap

Profiel van de doelgroep

In het eerste kwartaal van 2005 leverden 13.451 personen met een door het Vlaams Fonds erkende handicap arbeidsprestaties in één van de 68 beschutte werkplaatsen[23] : Onder hen waren er:

- 61% mannen, 39% vrouwen
- 47% < 40 jaar, 7% 55+
- 65,2% met mentale handicap. Samen met de zwakbegaafden maken zij ¾ van het aantal werknemers uit.

Rol van de VDAB

De overheveling van de beschutte werkplaatsen naar het beleidsdomein Werk en Sociale Economie speelt in op de nood aan een geïntegreerd arbeidsmarktbeleid voor het geheel van kansengroepen die om diverse redenen minder mogelijkheden hebben op de arbeidsmarkt.

Waar kan moeten personen met een handicap geholpen worden in de reguliere VDAB-dienstverlening. Zo nodig moet beroep gedaan worden op gespecialiseerde ATB-dienstverlening. Maar tussen beiden moeten allezins meer linken gelegd worden zodat bv. iemand in een traject bij de VDAB een beroepsopleiding volgt bij een CBO[24], of omgekeerd iemand in een ATB-traject een opleiding volgt in een VDAB-competentiecentrum.

Het is in feite de ambitie om tot een verbeterde manier van trajectwerking te komen door de expertise van de VDAB en de expertise binnen het ATB-netwerk samen te brengen zodat op lange termijn het onderscheid tussen beiden vervaagt. Elke werkzoekende persoon met een handicap moet in elke werkwinkel snel en op de juiste wijze geholpen kunnen worden waarbij het volledige gamma aan dienstverlening kan worden aangewend. Nu moeten werkzoekenden soms wachten tot er iemand van ATB in de werkwinkel aanwezig is of worden ze doorgestuurd naar de ATB-vestiging. In de toekomst moet de kennis om met de specifieke doelgroep van arbeidsgehandicapten te werken in elke werkwinkel permanent aanwezig zijn.

Het is de bedoeling het verbeterde trajectbegeleidingsmodel tegen 2007 te realiseren.

[23] Bron : Handicap en Arbeid, Overzicht van de ontwikkelingen (1991-2004), Erik Samoy, VFSIPH

[24] Centrum voor Beroepsopleiding, opleidingscentrum vergund en erkend door het VFSIPH, waar werkzoekende personen met een handicap worden opgeleid en begeleid naar een job in het reguliere arbeidscircuit.

Maatwerk-bedrijven

Beschutte en Sociale werkplaatsen hebben als gemeenschappelijk doel het **creëren van gepaste tewerkstelling voor risicogroepen.** In het kader van de steeds verdergaande samenwerking tussen de federaties van Vlaamse beschutte werkplaatsen (VLAB) en sociale werkplaatsen (SST), wordt gaandeweg een concept van aangepaste tewerkstelling ontwikkeld. Deze vorm van tewerkstelling moet in de toekomst een brug slaan tussen de sociale en de beschutte werkplaatsen.

De visie van Fons Leroy, de administrateur-generaal van de VDAB, hierover is duidelijk:

"De sociale en beschermde werkplaatsen moeten uitgroeien tot echte maatwerkbedrijven, waarbij de klemtoon ligt op het bieden van aangepaste arbeid, ingebed in een menselijk groeimodel. Aangepaste arbeid verlenen moet in deze benadering gepaard gaan met de inzet van middelen die de individuele ontplooïngsmogelijkheden maximaliseren. Dit vereist een doorgedreven HRM- en competentiebeleid in deze bedrijven.

Daarom moeten er ook bruggetjes gelegd worden in en uit deze maatwerkbedrijven om de werknemers op de meest duurzame wijze te werk te stellen. Dergelijke bruggetjes zijn werkervarings- en stagemogelijkheden binnen en buiten het bedrijf, inplacementformules, individuele 'enclave'-faciliteiten met terugkeermogelijkheden, uitwisselingen met sociale economie-bedrijven en met ondernemingen die een stakeholdersengagement met deze maatwerkbedrijven aangaan en opleidingsplaatsen op de werkvloer. Tevens dient de loopbaanbenadering gestalte te krijgen door een begeleidings- en ontwikkelingscontinuüm te creëren, vertrekkend vanuit de initiële trajectbegeleiding (VDAB, ATB) over de begeleiding in het maatwerkbedrijf naar mogelijke interne en externe doorstroming.

Dergelijk concept haalt de sociale en beschermde werkplaatsen uit het additioneel, 'ondergeschikt' arbeidscircuit en plaatst hen in het midden van het werkgelegenheidsveld als kernactoren van een competentiegerichte aanpak. Vanzelfsprekend veronderstelt dit niet alleen een aangepaste HRM- en arbeidsorganisatie van deze bedrijven maar ook een herontwerp van het overheidsbeleid terzake. De overheid zal haar rol als sociaal investeerder ten volle moeten opnemen opdat deze bedrijven zich kunnen ontwikkelen tot maatwerkomgevingen. Dit kan niet zonder een herziening van de subsidiëringsregels noch zonder de aanvaarding van een integraal trajectbegeleidingsmodel."

In de beleidsbrief 2005 - 2006 van minister Van Brempt wordt op deze problematiek ingegaan. Voor 2006 is alvast de grootste uitdaging de overdracht van de beschutte werkplaatsen van het beleidsdomein Welzijn naar Sociale Economie.

Minister Van Brempt wil van de gelegenheid gebruik maken om een integraal beleid te voeren rond de tewerkstelling van kansengroepen. Bedoeling is alleszins dat de beschutte en sociale werkplaatsen steeds meer kansengroepen begeleiden naar tewerkstelling in de reguliere economie. Momenteel staat dit op een laag pitje, vaak ook omdat de werkplaatsen schrik hebben hun beste werknemers te verliezen. Maar een betere doorstroming geeft uiteraard kansen aan anderen op een job in een maatwerkbedrijf. De doorgestroomde werknemers krijgen bovendien de garantie dat ze kunnen terugkeren naar hun vroegere job als het niet lukt in het reguliere arbeidscircuit.

De eerste stappen worden ondertussen gezet naar het realiseren van een éénheidsdecreet voor beide vormen van aangepaste tewerkstelling. Om het proces van versmelting van beide sectoren alle kansen te geven en te sturen werd eveneens de vzw Amfion[25] opgericht.

[25] Voor meer info zie www.amfion.be

Invoegbedrijven

Invoegbedrijven zijn startende bedrijven die net zoals de sociale werkplaatsen permanente werkgelegenheid creëren voor kansengroepen (contract van onbepaalde duur) en een duurzaam economisch project uitbouwen. Ze dienen eveneens het charter van de meerwaardeneconomie[26] te onderschrijven. Maar het grote verschil is dat de invoegbedrijven uiteindelijk hun plaats moeten innemen in de reguliere economie. Financiële zelfredzaamheid staat dus voorop.

Voor de doelgroepwerknemers (invoegwerknemers genoemd) ontvangen de invoegbedrijven gedurende maximaal de eerste vier jaar een degressieve loonkostensubsidie van de Vlaamse overheid, eventueel aangevuld met RSZ-verminderingen of -vrijstellingen van de federale overheid. Daarna moeten ze zelfbedruipend zijn.

De meeste invoegbedrijven worden opgericht in de schoot van de regionale incubatiecentra (of startcentra, zie kaderstuk pg. 3) waarin ze tijdens hun invoegperiode begeleid kunnen groeien tot een volwaardig bedrijf. Met het oog op hun progressieve inschakeling in een concurrentiële omgeving is vooral managementsondersteuning van groot belang.

Met de invoegmaatregel wordt een dubbele doelstelling beoogd: de tewerkstelling van kansengroepen en het verruimen van de idee van maatschappelijk verantwoord ondernemen binnen de reguliere economie.

De invoegmaatregel omvat twee groepen actoren:

- invoegbedrijven die een commercieel product of dienst op de markt brengen en
- invoegbedrijven die niet-vermarktbare diensten aanbieden, bv. huishoudelijke diensten, natuurbehoud, onderhoud van openbare domeinen, …

Binnen de invoegbedrijven kunnen ook personen tewerkgesteld worden via het systeem van de dienstencheques. Verschillende invoegbedrijven maken hier dankbaar gebruik van.

De invoegmaatregel kent erg veel succes. In het nieuwe Werkgelegenheidsakkoord 2005 - 2006 wordt daarom ook € 3,4 miljoen extra voorzien om de groei van de sector te ondersteunen en extra arbeidsplaatsen te creëren: 500 voor de commerciële diensten en 750 voor de dienstencheque-ondernemingen.

[26] Een verklaring op eed waarin de ondernemer de beginselen van de meerwaardeneconomie onderschrijft

In 2005 waren 95 bedrijven erkend als invoegbedrijf en bedroeg het totale beschikbare budget € 16 miljoen.

Nieuw invoegbesluit

Het invoegsysteem werd oorspronkelijk onderverdeeld in invoegbedrijven en invoegafdelingen (nieuwe afdelingen binnen een regulier bedrijf). Op 15 juli 2005 keurde de Vlaamse regering het nieuwe invoegbesluit goed waarmee het concept van de invoegafdelingen werd afgeschaft. Andere belangrijke wijzigingen zijn dat invoegbedrijven bij aanvang een opleidings - en begeleidingsplan voor de invoegwerknemers moeten opstellen en dat de doelgroepomschrijving strenger is gemaakt.

De oude invoegregeling blijft wel van kracht voor de al erkende invoegafdelingen en -bedrijven.

95 invoegbedrijven verspreid over Vlaanderen

Toetredingsvoorwaarden doelgroep

De regelgeving omschrijft de doelgroep als personen die op de dag voor indienstneming ingeschreven zijn bij de VDAB en waarvan de basisdienstverlening uitwijst dat ze omwille van onvoldoende vaardigheden of kwalificaties niet onmiddellijk kunnen worden doorverwezen naar de reguliere economie.

De potentiële invoegwerknemer moet voldoen aan één van volgende criteria:

- max. 3de graad secundair onderwijs en
  - min. 12 mnd inactief en < 50 jaar of
  - min. 6 mnd inactief en > 50 jaar
- arbeidsgehandicapt min. 6 mnd inactief
- werkzoekenden uit het DBSO (deeltijds beroepssecundair onderwijs)

Tewerkstelling

Op basis van de VDAB betalingsgegevens stelden de invoegbedrijven en -afdelingen in Vlaanderen in 2005 gemiddeld **1066 erkende voltijdsequivalenten (VTE) tewerk** (1080 personen), waarvan 4/5 in de invoegbedrijven.

De volledige werkgelegenheid ligt er echter hoger. Voor sommige invoegwerknemers is de subsidieperiode voorbij (de degressieve loonsubsidie is beperkt in de tijd). Ook zijn er andere personeelsleden tewerkgesteld, die onder andere instaan voor de begeleiding. Hierover zijn geen recente cijfers beschikbaar.

Evolutie

Het succes van de maatregel valt ook duidelijk af te lezen uit de forse stijging van het totaal aantal invoegwerknemers (VTE) over de laatste drie jaar. Gezien de bijkomende budgetten voor de creatie van extra arbeidsplaatsen zal die stijging zich de volgende jaren verderzetten.

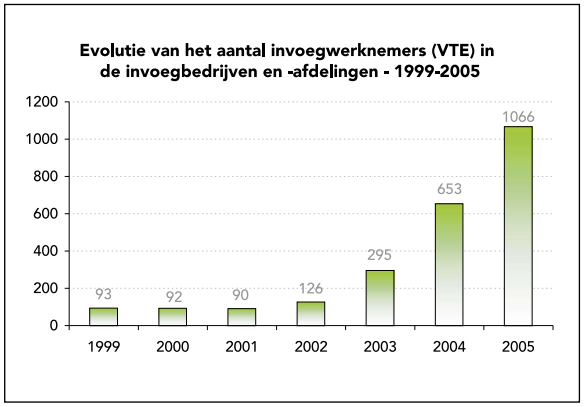

Bron: Beleidsbrief 2005-2006 (minister Van Brempt) en betalingsgegevens VDAB

Soort tewerkstelling

De activiteiten van de invoegbedrijven en -afdelingen situeren zich in verschillende sectoren. Ongeveer de helft van de invoegbedrijven is actief in de dienstensector en biedt diensten aan particulieren en bedrijven of collectieve diensten zoals natuurbehoud, onderhoud van openbare domeinen en kringloopactiviteiten. Ook in de logistiek en de recyclage zijn verschillende invoegbedrijven actief.

Dit wordt duidelijk weerspiegeld in de vacatures die de VDAB van de invoegbedrijven in 2004 en 2005 ontving.

De tewerkstellingsmogelijkheid via dienstencheques duwt de invoegbedrijven zeer sterk in de richting van dienstverlenende activiteiten. De huishoudhulp is goed voor meer dan de helft van de vacatures.

[27] Beleidsnota 2004-2009 (minister Van Brempt)

Ook werknemers in natuurbehoud (vnl. bosbouw), in onderhoud van openbare domeinen en in de recyclage, verpakkings- en logistieke sector worden vaak gevraagd.

Ontvangen vacatures IB naar soort bedrijf 2004-2005		
	Jobs	%
Huishoudhulp	343	53,7%
Natuurbeh., onderh. parken, …	96	15,0%
Logistiek	65	10,2%
Recyclage, verpakking	41	6,4%
Bouw, onderhoud gebouwen	29	4,5%
Voeding	22	3,4%
Kringloopcentra	16	2,5%
Divers	27	4,2%
Totaal	**479**	**100%**

Bron: VDAB

De invoegbedrijven die huishoudhulp aanbieden zijn bijna overwegend op zoek naar schoonmakers en strijkers. Vooral de vraag naar schoonmakers is bijzonder groot. Zij waren in 2004 en 2005 zelfs goed voor bijna de helft (45,7%) van het totale werkaanbod van alle invoegbedrijven samen.

Ook de vraag naar groen- en landbouwarbeiders (natuurbehoud, …) en magazijnarbeiders (vnl. logistiek) is groot.

Ontvangen vacatures IB naar beroep 2004-2005		
	Jobs	%
Schoonmaker	292	45,7%
Groen- en landbouwarbeider[28]	93	14,6%
Strijker	50	7,8%
Magazijnarbeider - Orderpicker	58	9,1%
Handlanger	30	4,7%
Bediende[29]	22	3,4%
Bouwarbeider[30]	21	3,3%
Winkelverk. - aanvuller - kassier	14	2,2%
Productiearbeider	12	1,9%
Inpakker	11	1,7%
Divers[31]	36	5,6%
Totaal	**479**	**100%**

Bron: VDAB

[28] Arbeiders bosbouw, arbeiders land- en tuinbouw, tuiniers, tuinaanleggers
[29] Receptionist, uitvoerend bediende, administratief bediende, call center medewerker, …
[30] Loodgieter, hulpelectricien, arbeider metaalconstructie, isolateur, gevelreiniger, …
[31] Klusjesman, chauffeur, technicus, autowasser, afvalsorteerder, mecanicien, ..

Jo Discart
IS DIRECTEUR VAN IGO LEUVEN.

IGO Leuven is opgericht als een dienstverlenende intergemeentelijke vereniging en is op verschillende domeinen van de sociale economie actief. Het verenigt een invoegafdeling (natuur), een buurt- en nabijheidsdienst (zorgsector) en een sociale werkplaats. Bovendien organiseren ze opleidingen en werkervaringsprojecten in verschillende sectoren.

Waar plaats je IGO - Leuven binnen de sociale economie?
Specifiek aan IGO Leuven is dat het een dienstverlenende intergemeentelijke vereniging is. Dat betekent dat we op vraag van lokale besturen diensten leveren en daarbij maximaal rekening houden bij het aanspreken van kansengroepen. Dat is onze missie.

Anderzijds zijn we op meerdere terreinen tegelijkertijd actief. Onze invoegafdeling is een Intergemeentelijk Natuur- en Landschapsteam met oog voor zowel het beheer van de bestaande natuur als voor het ontwikkelen van nieuwe natuuropdrachten. In onze sociale werkplaats, IGO-W, zit een groenploeg, een monumentenploeg en het Route-Net project. Het buurt- en nabijheidsproject van IGO Leuven biedt huishoudelijke hulp en poetshulp aan ouderen en zorgbehoevenden. Een hele waaier van activiteiten dus, binnen de verschillende structuren van de sociale economie.

Hoeveel mensen werken er bij IGO-Leuven?
Voor de algemene werking en de ondersteuning van de werking hebben we 87 medewerkers in dienst. In onze werkervaringsprojecten, het invoegbedrijf en de buurt- en nabijheidsprojecten zijn samen 104 arbeiders tewerkgesteld. In de sociale werkplaats IGO-W zijn 26 medewerkers actief.

Hoe verloopt de samenwerking met de VDAB?
Op lokaal niveau verloopt de samenwerking zeer goed. Wij zien elkaar regelmatig en er is ook voldoende gedrevenheid bij de VDAB-medewerkers om de projecten mee te helpen invullen en de evaluatie ervan mee op te volgen. Wat wel gebeurt is dat ze niet altijd snel of accuraat kunnen antwoorden op vragen i.v.m. de reglementering, vaak een combinatie van complexe wetgeving en dossiers van werkzoekenden.

Is er veel vraag naar jullie diensten en hoe zijn de reacties?
Er is zeer veel vraag naar onze diensten. Bovendien worden ons vaak nieuwe mogelijkheden gesignaleerd zoals het onderhoud van beken, rattenbestrijding, restafval verwerken, hout verhakselen, ...
Vaak heeft men het idee dat het minderwaardig werk is, maar zo wordt het niet door onze medewerkers ervaren. Zij zijn blij dat ze kunnen participeren en dat hun concrete werk wordt geappreciëerd. Dat werkt uiteraard motiverend.

Vanwaar komen de financiële middelen van IGO?
Afgelopen jaar hadden we een kost van ongeveer € 5 miljoen. De helft betalen we door 'omzet', de andere helft halen we uit subsidies. De belangrijkste financiers zijn de lokale besturen. Ook de Vlaamse gemeenschap, de provincie, de federale overheid en Europa verstrekken subsidies.

Wat met probleemgedrag?
We proberen dit zoveel mogelijk te voorkomen door regelmatig collectieve momenten in te bouwen. Ook gaan de begeleiders onmiddellijk een individueel gesprek aan als er problemen opduiken. We brengen alleszins meer geduld op dan elders. Zo kunnen werknemers tot drie keer in de fout gaan voor ze worden ontslagen. Telkens volgt een specifieke aanpak. In het bedrijfsleven zou een onmiddellijk ontslag volgen.

Hoe ziet u de toekomst van de sociale economie?
Ik denk dat de sociale economie en IGO Leuven op het goede pad zijn. Ik vind het goed dat de bevoegde minister een globaal beleid 'sociale economie' wil voeren. Zo is het feit dat de beschutte werkplaatsen in de sociale economie worden ondergebracht een belangrijke ontwikkeling. Voor de organisatoren is er immers nood aan duidelijkheid en aan enige rechtszekerheid. Daarenboven beginnen meer en meer 'partijen' de meerwaarde van de sociale economie te zien. Voor het beleid is het belangrijk dat men nagaat hoe groot de maatschappelijk aanvaardbare kosten zijn tegenover de concrete meerwaarden van de sociale economie. Mijn inziens is het sowieso beter voor de 'werkzoekende' en voor de overheid, om in de sociale economie te werken dan om louter een vervangingsinkomen te genieten.

Wat is uw belangrijkste uitdaging?
Bekeken vanuit de sociale economie moeten we blijven het beleid, onze partners, de doelgroepmedewerkers, de sociale partners, de publieke opinie, ... overtuigen van de zinvolheid, de professionaliteit en de solidariteit van de sociale economie. De sector staat voor de uitdaging zich 'werkvormoverschrijdend' te organiseren. Voor onze eigen organisatie denk ik dat we de groei niet mogen vertalen in een verlies van 'empathisch' vermogen. Dit is niet altijd makkelijk, maar het blijft essentieel. Verder is het mijn taak om dit te vertalen in een mensgeoriënteerd personeelsbeleid, niet alleen voor de doelgroepwerkers maar zeker ook voor de begeleiders. Ook zij verdienen sterke waardering voor hun werk. Iedereen zou graag bij IGO Leuven moeten komen werken.

Profiel van de (potentiële) doelgroep

De trajectbegeleiders konden in 2005 voor de openstaande vacatures in de invoegbedrijven uit gemiddeld zowat 100.000 NWWZ kiezen die aan de objectieve criteria voldeden (zie toelatingsvoorwaarden). De subjectieve criteria (onvoldoende vaardigheden of kwalificaties om in de reguliere economie te werken) kunnen we niet in cijfers gieten.

Uit de potentiële doelgroep werden in 2005 uiteindelijk 532 werkzoekenden begeleid naar een job als invoegwerknemer.

Iets meer dan de helft van deze invoegwerknemers is van het mannelijk geslacht, een lichte oververtegenwoordiging t.o.v. de potentiële doelgroep, maar een duidelijke afname ten opzichte van het verleden toen er een zeer duidelijk overwicht was van de mannelijke invoegwerknemers[32].

De invoegwerknemers zijn duidelijk jonger dan de potentiële doelgroep. Ongeveer 2 op de 3 is jonger dan 40 jaar, slechts een minderheid (7,7%) is ouder dan 50.

Het aandeel van de laaggeschoolden (2 op 3) komt exact overeen met dat bij de potentiële doelgroep.

Erg opvallend is het hoge aandeel allochtonen (25,8%) t.o.v. de potentiële doelgroep. Verdere uitsplitsing naar geslacht (niet opgenomen in de grafiek) leert dat die oververtegenwoordiging uitsluitend bij de mannelijke invoegwerknemers voorkomt. Maar liefst 37,2% onder hen is allochtoon, bij de vrouwen is dit slechts 12,6%.

De arbeidsgehandicapte invoegwerknemers (7,9%) zijn ondervertegenwoordigd. De arbeidsgehandicapten gaan logischerwijs eerder aan de slag in de sociale werkplaatsen, de arbeidszorg en de beschutte werkplaatsen (de maatwerkbedrijven).

[32] Volgens cijfers van het kabinet van minister Van Brempt was 69% van de IW in 2003 van het mannelijk geslacht.

Kenmerken van de invoegwerknemers (IW) door de VDAB toegeleid in 2005 (532 werkzoekenden) t.o.v. de potentiële doelgroep (jaargem. 2005, 103.402 nwwz).

Geslacht

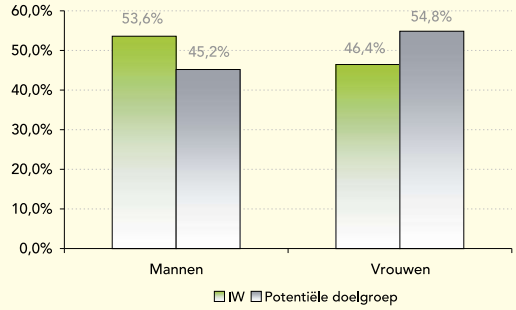

Leeftijd

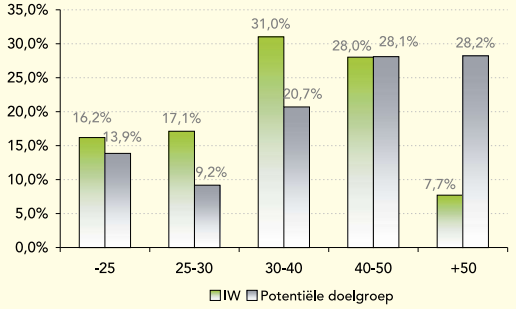

Studieniveau

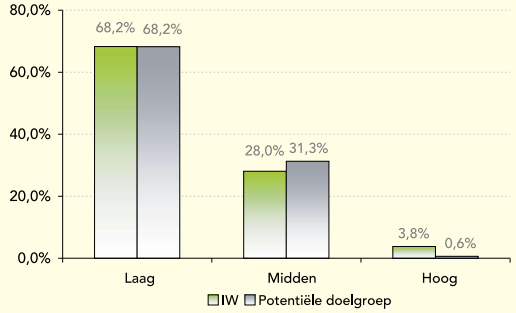

Etnie

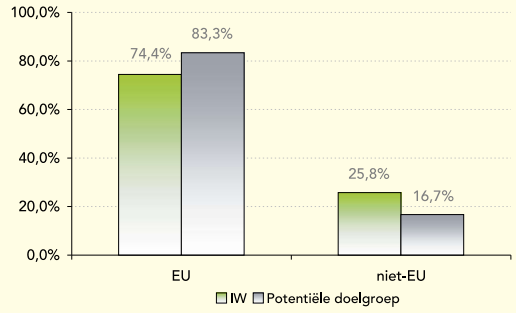

Arbeidsgehandicapt

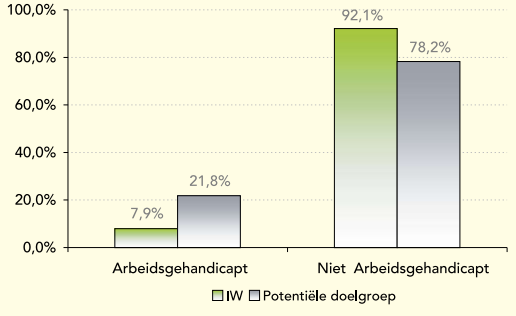

Bron: VDAB

Rol van de VDAB

Toeleiding

De toeleiding gebeurt, net zoals bij de sociale werkplaatsen, vanuit de VDAB-trajectbegeleiding. De trajectbegeleider maakt uit of een werkzoekende ongeschikt is voor een reguliere job maar wel in aanmerking komt als invoegwerknemer.

Tewerkstelling

Tijdens de tewerkstelling wordt de invoegwerknemer permanent begeleid en opgevolgd door de werkgever en zijn er bijkomende begeleidingsacties voorzien door de VDAB (of partners).

De VDAB-begeleidingsacties komen grotendeels overeen met die voor de doelgroepwerknemers in de sociale werkplaatsen, m.a.w. onthaal- en opvolgingsgesprekken met de invoegwerknemers en overleg met het invoegbedrijf.

Ook inhoudelijk gaat het logischerwijs over gelijkaardige problematieken: functie- en taakinhouden, arbeidsvoorwaarden, werkmotivatie, opleidingsacties, evolutie in kennis en vaardigheden, specifieke problemen, …

Het grote verschil met de sociale werkplaatsen is dat de invoegwerknemer uiteindelijk, samen met het hele invoegbedrijf, in de reguliere economie terechtkomt en dus onder grotere druk zal moeten kunnen presteren.

De invoegwerknemers en -bedrijven komen uiteindelijk in de reguliere economie terecht

Buurt- en nabijheidsdiensten

Een buurt- en nabijheidsdienst (BND) is een dienstverlenende voorziening met drie onlosmakelijk met elkaar verbonden doelstellingen:

- **dienstverlening**: BND bieden diensten aan die beantwoorden aan reële behoeften **die niet worden ingevuld** door de markt of de reguliere dienst- en hulpverlening en verhogen zo de leefbaarheid en leefkwaliteit voor de buurt en/of buurtbewoners.

  De dienstverlening is zeer nabij voor mensen die omwille van verschillende redenen (criteria, kostprijs, éénvormig aanbod) uitgesloten worden. Het gaat om:

  - diensten aan huis (poetsen, tuinieren, strijken, boodschappen doen ...)
  - diensten voor de buurt (bv. kinderopvang, wijkrestaurant, groenonderhoud, vervoersdienst, …).

  De BND werken aan een buurt waar het voor iedereen aangenaam is om te leven, wonen, werken en spelen.

- **tewerkstelling**: creatie van **duurzame arbeidsplaatsen** voor alle medewerkers waarvan minstens de helft gerekruteerd wordt uit de **kansengroepen**. De mix met andere werknemers is van fundamenteel belang om de leerkansen en garanties op een dienstverlening van goede kwaliteit te verhogen. Het is de bedoeling volwaardige arbeid te creëren ondersteund door vorming en begeleiding. Hierbij wordt maximaal rekening gehouden met de competenties, wensen en persoonlijke situatie van de medewerkers.

- **participatie**: de medewerkers en andere belanghebbenden worden op een participatieve wijze betrokken bij zowel de interne organisatie als de externe dienstverlening. Zo kan ingespeeld worden op de noden en behoeften van zowel buurtbewoners, buurt als werknemers.

Vooral in achtergestelde buurten kan de BND-aanpak erg doeltreffend zijn om de harde kern van werkzoekenden te activeren en de sociale cohesie te verstevigen.

Het onderscheid tussen buurt- en nabijheidsdiensten is dat:

- buurtdiensten voornamelijk werken in kansarme buurten met als hoofddoelstelling de leefbaarheid van de omgeving te bevorderen. Ze versterken de sociale contacten en samenhorigheid in achtergestelde buurten.

- nabijheidsdiensten minder het accent leggen op geografische afbakening en buurtontwikkeling en vooral de uitbouw van de dienstverlening voorop stellen. De klemtoon ligt op de onmiddellijke nabijheid van de geleverde diensten.

In de praktijk is het onderscheid tussen beide types niet steeds zo duidelijk en worden beide termen door elkaar gebruikt.

De BND kaderen binnen het brede domein van de nieuwe diensteneconomie, waar nog een groot werkgelegenheidspotentieel zit. De verhoogde levensstandaard, de ouder wordende bevolking, het groeiend aantal tweeverdieners en eenoudergezinnen doet de vraag naar persoonlijke diensten zoals kinderopvang, poetsen, boodschappendiensten, tuinwerk, … sterk toenemen. Maar ook de vraag naar collectieve dienstverlening zoals groendiensten, natuurbehoud, … zit in de lift.

Onder de BND-noemer werden de voorbije jaren verschillende experimenten opgezet, ondersteund door onder meer het experimentenfonds en lokale actieplannen dienstenwerkgelegenheid voor de centrumsteden. Aan het begin van de legislatuur liep het experimentenfonds[33] echter af en was er geen structureel kader om verschillende initiatieven op te vangen. Ondertussen werd alleszins het engagement genomen om het BND-concept decretaal te verankeren. Een ontwerpdecreet is in de maak dat tegen eind 2006 klaar moet zijn.

Hierin zal het begrip BND vervangen worden door 'lokale diensteneconomie' en verwijzen naar alle aanvullende diensten die vanuit de gemeente gestuurd, gestimuleerd en opgezet kunnen worden indien ze maatschappelijk relevant zijn. Het decreet zal van toepassing zijn voor alle vzw's, gemeentelijke initiatieven en externe verzelfstandigde agentschappen.

De sector heeft zich ondertussen ook zélf georganiseerd in een Vlaamse (voor Vlaanderen en Brussel) en een Franstalige koepel. Beide koepels worden financieel ondersteund door de federale staatssecretaris van sociale economie (Els Van Weert) en staan in voor de samenwerkingsbevordering, belangenbehartiging en technische ondersteuning van de BND, in onderlinge dialoog met de overheid.

[33] Federaal fonds, beheerd door de Koning Boudewijnstichting

Tewerkstelling

BND ontstaan her en der en het is niet eenvoudig om er cijfers op te plakken. Volgens gegevens van minister Van Brempt[34] werden er in het 2de semester van 2004 104 projecten erkend, goed voor 584 VTE doelgroepwerknemers en 58 VTE omkadering.

104 BND-projecten verspreid over Vlaanderen stellen bijna 600 doelgroepwerknemers tewerk

Rol van de VDAB

De lokale overheid en werkwinkels zullen een cruciale rol spelen bij het uitbouwen van de BND. De werkwinkels zullen hierbij instaan voor het samenbrengen van vraag en aanbod van de nieuwe dienstenwerkgelegenheid waarbij de lokale overheid als regisseur optreedt.

De rol van de VDAB is alsnog beperkt. Werkzoekenden die wensen te werken in een BND moeten enkel aan de VDAB een attest aanvragen waaruit blijkt dat ze tot de kansengroepen behoren.

Onder meer vanuit de Koning Boudewijnstichting wordt er wel op aangestuurd dat de VDAB in de toekomst voor de BND een belangrijke rol moet spelen in het toeleiden van kansarme werkzoekenden. Een diensteneconomie in volle expansie biedt immers uitgelezen mogelijkheden om kansarme werkzoekenden terug aan de slag te krijgen. De VDAB kan hierbij aspecten zoals screening, het meten en uitwerken van EVC's[35] en het opzetten en activeren van persoonlijke opleidings- en kwalificatietrajecten opnemen (in nauw overleg met de BND).

[34] Beleidsnota sociale economie 2004-2009

[35] Erkenning van Verworven Competenties

Nawoord

De VDAB kreeg als opdracht om een sluitende begeleidingsaanpak uit te bouwen voor alle werkzoekenden in Vlaanderen. Deze opdracht houdt in dat we elke nieuwe maar ook elke langdurig werkzoekende een begeleiding op maat aanbieden gericht op de verhoging van de tewerkstellingskansen.

Wij hebben moeten vaststellen dat een groot deel van de werkzoekenden uit de zogenaamde curatieve doelgroep, de langdurig werkzoekenden, niet direct of zelfs heel moeilijk bemiddelbaar is naar het gewone arbeidscircuit. Deze doelgroep wordt op grond van zowel ervaringsgericht als wetenschappelijk onderzoek geraamd op circa 20 % van de langdurig werkzoekenden. De plicht in hoofde van de VDAB om deze werkzoekenden te activeren en passend te begeleiden houdt onlosmakelijk voor hen het recht in om een concreet werkperspectief te krijgen. Activering van werkzoekenden kan niet zonder activering van reële tewerkstellingsmogelijkheden.

Juist in dit kader kan de sociale economie met zijn rijkdom én verscheidenheid van initiatieven én actoren een antwoord bieden. Eén van de kernopdrachten en bestaansredenen van de sociale economie is immers om aangepaste arbeid te creëren voor kansengroepen op de arbeidsmarkt.

Binnen het brede spectrum van beschermde en sociale werkplaatsen, invoegbedrijven, arbeidszorginitiatieven, buurt- en nabijheidsdiensten, maar ook de NGO-sector en de social profitsector, moet daarom ruimte gemaakt worden om langdurig werklozen de mogelijkheid te geven zich beter te leren oriënteren, (werk)ervaring op te doen, stage te lopen, opleidingen te volgen of te werken.

De sociale economie moet zo een dynamisch geheel worden waarbij alle combinaties van arbeid én zorg kunnen aangeboden worden vanuit het concept van de integrale trajectbegeleiding en het principe van het maximaliseren van de individuele professionele doorgroeimogelijkheden.

De VDAB is graag bereid om in deze benadering structureel samen te werken met de sociale economiesector. In dat opzicht verwelkomen we het recente Meerbanenplan van de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners.

Dit Meerbanenplan voorziet zowel een forse uitbreiding van het aantal plaatsen in de sociale economie maar ook een bestedingsbudget om niet-arbeidsmarktgerelateerde problemen in de trajectwerking aan te pakken in overleg met de sociale economie- en welzijnssector.

Dit vergt een hecht partnerschap tussen deze sectoren en de VDAB en creativiteit én ondernemingszin van elke organisatie om aangepaste arbeid op maat te bieden. Laat ons er dan ook SAMEN voor gaan!

Fons Leroy
Administrateur-generaal VDAB

In een notendop

- De sociale economie zoekt naar een evenwicht tussen economische, sociale en ecologische waarden
- Een grote diversiteit aan ondernemingen biedt gesubsidieerde arbeid op maat aan werkzoekenden die niet of moeilijk terecht kunnen in het normale arbeidscircuit. Dit zijn voornamelijk laaggeschoolde en/of langdurig werklozen en arbeidsgehandicapten. Velen kampen eveneens met psychische of sociale problemen.
- De VDAB werkt structureel samen met de sector en vervult er een belangrijke rol in de toeleiding, begeleiding en opvolging van werkzoekenden.
- In totaal zorgen meer dan 300 maatwerkbedrijven (sociale en beschutte werkplaatsen en arbeidszorg), invoegbedrijven of buurt- en nabijheidsdiensten voor ongeveer 20.000 tewerkstellingsplaatsen. De beschutte werkplaatsen, met meer dan 15.000 jobs, hebben hierin een zeer groot aandeel.
- De Vlaamse regering is sterk overtuigd van de meerwaarde van de sector en zal het aantal beschikbare plaatsen in de toekomst verder uitbreiden.
- De activiteiten van de verschillende ondernemingen zijn zeer uiteenlopend. Kringloopwerk, groenwerk, bioteelt, diverse atelieractiviteiten, bouwarbeid, huishoudhulp en kinderopvang komen het meest voor. Het gaat, gezien de doelgroep, bijna altijd om laaggekwalificeerde arbeid.
- Een deel van de werkzoekenden stroomt na een tijdelijke tewerkstelling in de sociale economie uiteindelijk door naar de reguliere arbeidsmarkt.

Links

- Vlaamse portaalsite sociale economie
  www.socialeeconomie.be
- Vlaams Overleg Sociale Economie (VOSEC)
  www.vosec.be
- Samenwerkingsverband Sociale Tewerkstelling (SST)
  www.sst.be
- Vlaamse Federatie van Beschutte Werkplaatsen (VLAB)
  www.vlab.be
- Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap (VFSIPH)
  www.vlafo.be
- Amfion vzw
  www.amfion.be
- Begeleid Werken
  www.begeleidwerken.be
- Koepel van Vlaamse Kringloopcentra (KVK)
  www.kringloop.net
- De Dienstenwijzer
  www.dienstenwijzer.be
- Regie buurt- en nabijheidsdiensten
  www.buurtdienst.be
- Werkwinkels
  www.werkwinkel.be
- Hefboom
  www.hefboom.be
- Trividend
  www.trividend.be
- Federale portaalsite sociale economie
  www.socialeconomy.fgov.be
- Kenniscentrum Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)
  www.mvo-vlaanderen.be

Inhoud

Inleiding	1
Maatschappelijke meerwaarden	2
Kinderziektes ontgroeid	3
Ondersteuningsinstrumenten (kader)	3
Sociale inschakelingseconomie	4
Federale stimulansen (kader)	4
Schema sociale economie	5
Sociale werkplaatsen	6
Arbeidszorg	10
Interview Geert Joos (VDAB Gent)	14
Beschutte werkplaatsen	15
Maatwerkbedrijven	17
Invoegbedrijven	18
Interview Jo Discart (IGO Leuven)	20
Buurt- en nabijheidsdiensten	22
Nawoord Fons Leroy (Adm.-gen. VDAB)	24
In een notendop	25

Colofon

De arbeidsmarktTopics worden uitgegeven door de studiedienst en verschijnen enkele malen per jaar.

Ze zijn gratis downloadbaar vanaf de vdab-site:
vdab.be/trends/topics.shtml

Info:
VDAB - Studiedienst,
Keizerslaan 11, 1000 Brussel
Tel. 02 506 15 88 - Fax 02 506 15 28
e-mail: dbda@vdab.be

Lay-out: dienst communicatie VDAB - Mei 2006